

Inhoudsopgave

Voorwoord bestuur	4-5
Dit is Fossielvrij NL	7
Tijdlijn: 2021 in het kort	8-9
Terugblik op het campagnejaar	10
We did it: ABP Fossielvrij!	12-15
Interview met Felix van Vught, Fossielvrij Hoger Onderwijs Utrecht	
Interview met Hiske Arts, campaigner Fossielvrij NL	
De Fossielvrij Beweging	16-19
Reclame Fossielvrij	
Fossil Free Culture NL	
Andere groepen in de Fossielvrij beweging	
Fossielvrij binnen de klimaatbeweging	20-21
Financiën	22-23

Met een projectie op het Maagdenhuis in Amsterdam protesteren we tegen ABP's investeringen in fracking in Argentinië.
Foto: Laura Ponchel

In juni 2021 kondigden we een klimaatzaak tegen ABP aan.
Foto: Gerian Alofs

Feest na aankondiging dat ABP stopt met hun fossiele investeringen, oktober 2021. Foto: Laura Ponchel

COLOFON

Stichting Fossielvrij NL

www.fossielvrij.nl
info@fossielvrij.nl

KvK nummer: 65630947

De financiële jaarrekening van Fossielvrij NL is door Van Tunen & Partners BV samengesteld. Deze jaarrekening en de samenstellingsverklaring van de accountant zijn op te vragen via info@fossielvrij.nl.

Stichting Fossielvrij NL heeft de ANBI-status en voldoet aan alle hieraan verbonden voorwaarden. Doneren kan via: doneren.fossielvrij.nl

Bestuur

Vatan Hüzeir, Voorzitter
Layla Sawyer, Secretaris
Joost Hartog, Penningmeester
Zohra Moosa, Algemeen bestuurslid
Olivia Langhoff, Algemeen bestuurslid
Freek Bersch, Algemeen bestuurslid
(tot september 2021)

Fossielvrij NL Team

Directie: Liset Meddens
Campaigner: Hiske Arts
Communicatiecoördinator: Marianna van der Stel
Organiser: Edwin Grooters
(t/m maart 2022)
Digital campaigner: Teresa Borasino
(t/m maart 2022)

Coverfoto:

Feest na overwinning ABP Fossielvrij in Amsterdam, oktober 2021

Voorwoord bestuur

Welkom bij het Fossilvrij NL jaarverslag 2021. In het afgelopen jaar hield Covid-19 de samenleving nog steeds stevig in zijn greep. Later kwamen daar hernieuwde geopolitieke spanningen in Oost-Europa bij. Klimaatverandering heeft met deze crises gemeen dat zij aanleiding geven om de vraag te stellen of de huidige maatschappelijke organisatie bijdraagt aan de bescherming van wat wij van waarde achten. Het leven, de vrede, flora en fauna, een leefbare toekomst – worden zij voldoende gewaarborgd? Of zijn daarvoor veranderingen nodig in onze dagelijkse routines, culturele normen en waarden, en sociale structuren als 'de economie', 'de politiek', 'de media'?

Stichting Fossilvrij NL werkt sinds 2012 dagelijks aan dit soort vraagstukken. Hoewel iedereen een steentje kan bijdragen aan de energietransitie, gaan wij niet mee in het idee dat vooral individuen verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor de klimaatcrisis. In plaats daarvan oefenen Fossilvrij NL en de Fossilvrij campagnegroepen vooral druk uit op de dieper gelegen weeffouten in het systeem die de toekomst onleefbaar maken. Dat doen we vanuit een helder omschreven missie, visie, kernwaarden en een *theory of change*.

Dat deden we afgelopen jaar met acties, protesten, publieke optredens, juridische interventies en mobilisaties. Dit jaarverslag is daar een weergave van. U zult bijvoorbeeld lezen over de strijd tegen de fossiele beleggingen van het ABP pensioenfonds, een van de grootste pensioenfonds ter wereld. Wat dat betreft was 2021 monumentaal te noemen: na bijna

acht jaar campagne besloot het fonds zijn miljarden te divesteren uit de fossiele industrie. Het is één van de meest omvangrijke divesteringen ooit.

Dit is een gigantische overwinning voor (inter)nationaal activisme in de stijl van Fossilvrij. ABP Fossilvrij werd nummer 1 in de Trouw Duurzame 100. Voor velen staat de overwinning symbool voor de verzwakte grip van de fossiele industrie op internationale kapitaalstromen en zijn politieke slagkracht.

En er gaat precedentwerking vanuit. De divestering heeft een vliegwieleffect gehad op de publieke druk op pensioenfondsen. In Nederland was dat voelbaar bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW), waarvoor we samenwerkten met verwante groepen. Een nieuwe groep stond op – PNO Media Fossilvrij – die zich richt op het pensioenfonds voor de creatieve en digitale sector. Bekende Nederlanders spreken zich uit in deze campagne.

Ondertussen streed Reclame Fossilvrij verder met hun pionierende campagne voor een verbod op fossiele reclame. Als uitgangspunt dient het verbod op tabaksreclame zoals uiteengezet door de World Health Organization (WHO). Een idee uit de koker van de Nederlandse Fossilvrij beweging dat nu internationaal doorbreekt. De groep bereikte de derde plaats op de Duurzame 100 lijst. De lokale groep Den Haag Fossilvrij eindigde op nummer 16 in de lijst vanwege hun strijd tegen de komst van een warmtepijp die dure fossiele warmte aan moet sluiten op kwetsbare burgers in Den Haag.

Demonstratie 'Duurt te lang' voor een fossilvrij ABP in Amsterdam, juni 2021. Foto: Laura Ponchel

Dit soort erkenningen tonen aan hoe relevant het werk is dat de Fossilvrij beweging doet.

Fossil Free Culture NL, inmiddels een internationaal erkend collectief op het snijvlak van kunst en activisme verzette zich telkens weer op hun kenmerkende wijze tegen de impliciete sociale vergoelijking van de fossiele industrie. Dat deden zij door briljante interventies in het culturele domein. Als gevolg van hun druk brak NEMO in 2021 met Shell.

Performance Fossil Free Culture voor het NEMO Museum in Amsterdam, juni 2021. Foto: Laura Ponchel

Hoewel 2021 veel successen kende, was het tegelijkertijd financieel gezien een lastig jaar. De eenmalige gift van de Nationale Postcode Loterij, waar we veel mee voor elkaar hebben gekregen, is niet omgezet in een structurele, jaarlijkse gift. Daarom moesten we intern veel schakelen en aanpassen. Het team moest helaas noodgedwongen verkleinen. We namen afscheid van twee zeer gewaardeerde collega's. Daarbij kwam dat de Covid-19-crisis en de nieuwe macro-economische situatie leidde tot historisch hoge inflatiecijfers. Dat drukte niet onwaarschijnlijk op onze donaties. Ook fondsen zijn moeilijker te werven gebleken.

Dat alles terwijl de strijd voor een rechtvaardige energietransitie en een leefbare toekomst almaar nijpender werd. Het afgelopen jaar werden opnieuw ernstige klimaatrecords gebroken, nieuwe wetenschappelijke inzichten toonden dat eerdere conclusies te positief waren, en bij berekeningen van klimaatambities bleken die alweer tekort te schieten.

We besteedden daarom structureel meer aandacht aan fondsenwerving. Dat begon in 2021 zijn vruchten af te werpen. Met crowdfunding stelden we de continuering van ons werk veilig voor de korte termijn. Er werd het hele jaar door gewerkt aan een verbetering en stabilisatie van de financiële situatie voor op de middellange termijn. En met groeiend succes. Wij danken Postcode Loterij, Grassroots, Patagonia, 350.org en Global Green Grants voor hun financiële steun in 2021.

Vanaf september moesten we het in het bestuur doen zonder Freek Bersch. Hij begon aan een nieuwe uitdaging binnen de nationale politiek.

Ondertussen werd in 2021 ook veel voorbereidend werk verricht om nieuwe campagnes op te starten op ING's grijze miljarden en op KLM's misleidende reclames.

Het moge duidelijk zijn dat 2021 een belangrijk jaar was voor Fossilvrij NL en de Fossilvrij beweging. Een jaar waarin we moesten schakelen en druk bleven uitoefenen. Een jaar waarin we grote overwinningen behaalden en nieuwe impactvolle campagnes voorbereidden. Het jaar waarin we samenwerkten met veel groepen, ook binnen de bredere klimaatbeweging in Nederland.

Demonstratie 'Duurt te lang' voor een fossilvrij ABP in Amsterdam, juni 2021. Foto: Laura Ponchel

Het bestuur is vereerd om deel te mogen zijn van de Fossilvrij beweging. Bijzonder trots zijn wij op al het gedane werk van iedereen die erbij betrokken is, of dat werk nu plaatsvindt op de voor- of achtergrond, groot is of juist klein.

'2021 voelt als een kantelpunt' vertelt één van de vele Fossilvrij activisten in dit jaarverslag. Het idee begint steeds meer te landen dat de klimaatcrisis niet beslecht kan worden door alleen technologische doorbraken, bestuurskundige arrangementen, financiële prikkels of emissiereductiedoelstellingen. Zoveel blijkt ook uit de meest recente klimaatwetenschap. De energietransitie is net zozeer – en misschien zelfs vooral – een sociaal-culturele transitie. Daarin hebben wij altijd geloofd. We lijken daar nu meer en meer gelijk in te krijgen, wat ons activisme alleen maar bekrachtigt. De huidige, onhoudbare situatie stopt alleen als we actief een einde maken aan de fossiele industrie. Het is een strijd die gevoerd móét worden, en die gelukkig gevoerd wordt, door zoveel prachtige mensen.

Wij zijn er ook in 2022 klaar voor.

Namens het bestuur,

Vatan Hüzeir (voorzitter)

Dit is Fossilvrij NL

Onze missie

Fossilvrij NL pakt de klimaatcrisis aan door het organiseren van een sterke, lokaal verankerde burgerbeweging die de macht van kolen-, olie- en gasbedrijven doorbreekt. Samen zorgen we ervoor dat publieke instellingen — zoals pensioenfondsen, musea en scholen — hun banden met fossiele bedrijven verbreken. Zo brokkelt de macht van de fossiele industrie af. Dit creëert ruimte voor een rechtvaardige transitie naar een decentraal energiesysteem gebaseerd op hernieuwbare bronnen.

Klimaatrechtvaardigheid staat centraal in ons werk. Het streven naar rechtvaardigheid en gelijkwaardigheid vormt de basis van onze motivatie om de klimaatcrisis aan te pakken. Anders gezegd: de klimaatcrisis staat niet op zichzelf en we kunnen haar niet los van andere crises aanpakken.

Visie

Een wereld in ecologische en sociale balans, geworteld in rechtvaardigheid en bevrijd van de fossiele industrie.

Onze kernwaarden

MOED

Vanuit innerlijke kracht handelen we naar onze overtuiging en veranderen we het dominante verhaal.

VASTBERADENHEID

We blijven veerkrachtig strijden voor ons doel, ook als de druk oploopt en we tegenslagen te verwerken krijgen.

CREATIVITEIT

We gebruiken ons natuurlijke vermogen om iets nieuws of vernieuwends te creëren voor actie en positieve verandering.

RECHTVAARDIGHEID

We maken ons hard om een eind te maken aan het systemisch onrecht dat gemeenschappen en ecosystemen al eeuwenlang wordt aangedaan.

Actie tijdens Shells aandeelhoudersvergadering: we roepen ABP op te stoppen met investeren in Shell. Foto: Laura Ponchel

Fossilvrij NL loopt mee met de Klimaatstaking van Fridays for Future in Utrecht, september 2021. Foto: Marianna van der Stel

Door heel Nederland slaan mensen alarm voor het klimaat, maart 2021. Foto: Laura Ponchel

Theory of Change

WIJ VOEREN CAMPAGNES

met ieder een duidelijk doelwit en een eigen strategie die is opgebouwd rondom één van de steunpilaren van de macht van de fossiele industrie.

WIJ MOBILISEREN

nieuwe mensen om een steeds actievere rol op zich te nemen. Dit doen wij via de campagnes, en specifiek door publieke acties en storytelling.

WIJ ORGANISEREN

actieve mensen en zorgen dat zij in hun kracht komen te staan en een rol op zich nemen in het Fossilvrij netwerk of de bredere klimaatbeweging.

BURGERMAGT

ONS DOEL
DE MACHT VAN DE FOSSIELE INDUSTRIE DOORBREKEN OM KLIMAATRECHTVAARDIGHEID TE BEREIKEN

Tijdlijn: 2021 in het kort

Foto: Marianna van der Stel

6 politieke partijen willen een verbod op fossiele reclame

Klimaatalarm: 35.000 mensen slaan door heel Nederland alarm voor het klimaat

We vragen aandacht voor ABP's investeringen in fracking met een actie voor het Maagdenhuis

JANUARI

MAART

WINST: Amsterdam weert in de metro reclame voor vliegreizen en niet-elektrische auto's

Actie tijdens Shell's aandeelhoudersvergadering: We roepen ABP op te stoppen met investeren in Shell

Foto: Laura Ponchel

WINST: Historische uitspraak in Klimaatzaak Shell

Foto: Bart Hoogveld

MEI

Foto: Marianna van der Stel

WINST: Reclame Code Commissie beoordeelt Shell-reclame als misleidend

AUGUSTUS

ABP Fossielvrij (nummer 1), Reclame Fossielvrij (nummer 3) en Den Haag Fossielvrij (nummer 16) in Trouw Duurzame 100

WINST: ABP kondigt aan te stoppen met fossiele investeringen

OKTOBER

Nieuwjaarsactie PFZW

DECEMBER

FEBRUARI

Onderzoek: pensioenfonds ABP stemt tegen 79% van de klimaatresoluties op aandeelhoudersvergaderingen van fossiele bedrijven

Met een succesvolle crowdfunding haalt Fossielvrij NL 37.000 euro op om het werk te kunnen voortzetten

Actie: RWE, divesteer uit fossiel

Foto: Femke Slegers

APRIL

1.500 medewerkers van de waterschappen roepen ABP op te stoppen met fossiel

Foto: Femke Slegers

JUNI

WINST: Kindermuseum NEMO verbreekt de banden met Shell

Foto: Laura Ponchel

Onderzoek: met groene aandelen was ABP miljarden rijker geweest

Demonstratie 'Duurt te Lang' in Amsterdam voor een fossielvrij ABP

Foto: Laura Ponchel

SEPTEMBER

WINST: Eerste pensioenfondsen - Horeca en PME - kondigen aan te stoppen met investeringen in olie, kolen en gas

Tijdens het ABP-beraad zetten we met 100 deelnemers eerste stappen voor de ABP-Klimaatzaak

Foto: Martijn Gijsbertsen

WINST: Rijksmuseum Boerhaave breekt met hoofdsponsor Shell

Foto: Teresa Borasino

NOVEMBER

Klimaatmars: 40.000 mensen de straat op in Amsterdam voor ambitieus, rechtvaardig klimaatbeleid

Foto: Marianna van der Stel

Terugblik op het campagnejaar

Shell verliest de klimaatzaak, ABP stapt uit fossiel.
De dominostenen vallen om!

2021 was een keerpunt voor de klimaatbeweging. We zagen grote verschuivingen in het publieke verhaal rond de klimaatcrisis en de fossiele industrie, en een snelle opeenvolging van overwinningen. Het afgelopen jaar alleen al zagen we de publicatie van het IEA-rapport (waarin wordt gewaarschuwd dat we vanaf dit jaar moeten stoppen met het exploiteren en ontwikkelen van nieuwe gas- en olievelden), klimaatrechtszaken die precedent scheppen (zoals de zaak van Milieudefensie, Fossilvrij NL en andere Nederlandse NGO's tegen Shell), "historisch onwrikbare" invloedrijke banken als de ECB en ICBC die hun klimaatbeleid hebben aangepast vanwege burgermacht, en de leugens van fossiele reuzen als Exxon, Chevron en Shell die aan het licht zijn gebracht.

Na jaren van actievoeren door pensioendeelnemers en Fossilvrij NL hebben drie Nederlandse pensioenfondsen, ABP, PME en Horeca, aangekondigd te divesteren. Vooral de stap van het ABP ging de hele wereld over en veranderde het verhaal in Nederland. Plotseling vallen de dominostenen om. Het werd overduidelijk dat fossiele brandstoffen niet langer onvermijdelijk zijn, en met de kracht van mensen zijn we in staat om grote golven van verandering te creëren, traditionele machtsstructuren te doorbreken en ruimte te maken voor een rechtvaardige transitie.

Deze overwinningen zijn pure noodzaak. In juli publiceerde het Internationale Klimaatpanel IPCC zijn [zesde evaluatie-rapport](#)

over klimaatverandering. Een enorme onderneming, geschreven door 234 wetenschappers uit 65 landen. Het lange rapport, waarin alarm wordt geslagen over de toestand van onze planeet en ons klimaat, kan in dit fragment worden samengevat: „Recente veranderingen in het klimaat zijn wijdverspreid, snel en verhevigend, op een manier die we in geen duizenden jaren hebben gezien. “Concentratie van koolstof, stijging van de zeespiegel (het snelst in 3000 jaar), terugtrekking van gletsjers, extreem weer, hitte, overstromingen, branden en verzurende oceanen komen steeds vaker voor en zijn steeds intenser. Het rapport stelt ook duidelijk dat, „tenzij de uitstoot van broeikasgassen onmiddellijk, snel en op grote schaal wordt verminderd, een beperking van de opwarming tot 1,5°C niet haalbaar zal zijn“.

We moeten dus sneller handelen, en dat kunnen we als we de dominostenen blijven omduwen. Na onze grote overwinning met ABP heeft Fossilvrij NL een nieuw gevoel van hoop dat het momentum aan onze kant staat. We zullen de lessen die we geleerd hebben in onze ABP Fossilvrij-campagne gebruiken om effectief burgermacht te organiseren om versnelde verandering in de financiële sector te creëren. Fossilvrij zal zich blijven richten op de financiering van fossiele brandstoffen, omdat de financiële markten een belangrijke hefboom zijn om de *social license to operate* van de fossiele industrie verder uit te hollen en de financiële stroom naar fossiele projecten te stoppen.

Tijdens het ABP-beraad in Bilthoven bespreken we een mogelijke rechtszaak tegen ABP, september 2021. Foto: Martijn Gijsbertsen

Solidariteitsactie voor gemeenschappen in Argentinië die getroffen worden door fracking, bij het Maagdenhuis in Amsterdam. Foto: Laura Ponchel

Door heel Nederland slaan mensen Klimaatalarm, maart 2021. Foto: Marianna van der Stel

Mede-eisers voor de uitspraak in de klimaatzaak tegen Shell, mei 2021. Foto: Bart Hoogveld

We did it: ABP Fossielvrij!

Na druk van onvermoeibare ambtenaren, docenten en wetenschappers stapt Europa's grootste pensioenfonds uit olie, kolen en gas.

Feestje ABP-fossielvrij. Foto: Laura Ponchel, Fossielvrij NL

Sinds het begin van onze beweging in 2014 werkt Fossielvrij NL aan het fossielvrij krijgen van ABP, het pensioenfonds van ambtenaren en docenten. Na een vliegende start zette ABP duurzaamheid hoog op de agenda en bouwde een aanzienlijk deel van de fossiele portefeuille af. Maar daarna ging de voortgang trager. In 2020 investeerde ABP 17,4 miljard euro in de fossiele industrie. Omdat ABP in 2022 het nieuwe beleggingsbeleid vaststelt, waren 2020 en 2021 hét moment om de druk op ABP te verhogen. Het Fossielvrij NL team besloot daarom – met input vanuit de beweging en belangrijke partners – de ABP Fossielvrij campagne als focuscampagne te kiezen. Met groot resultaat in 2021!

Wat gebeurde er in 2021?

Met onze campagne ABP Fossielvrij hebben we een enorm momentum gecreëerd rondom ABP, hun investeringen in fossiele brandstoffen en duurzame investeringen van pensioenfondsen in het algemeen. In het afgelopen jaar hebben we [een beweging](#) opgebouwd van leraren, ambtenaren, wetenschappers en jongeren die publiekelijk de fossiele beleggingen van ABP aan de kaak stellen. Werknemers bij onder meer onderwijsinstellingen en de overheid hebben bij elkaar ruim twintig initiatieven gevormd, waarmee ze druk uitoefenden op hun werkgevers om zich uit te spreken tegen ABP's investeringen in fossiele brandstoffen. Dit leidde tot brieven van universiteiten en gemeenten aan ABP, waarin zij vragen om het stopzetten van deze investeringen.

We hebben de druk ook opgevoerd met demonstraties en creatieve acties, zowel online als op straat. De argumenten van ABP om te blijven investeren in olie, kolen en gas hebben we weerlegd met grondig onderzoek. Naast het organiseren van publieke druk bereidden we onze volgende stap voor in de escalatie van de campagne die al meer dan zeven jaar duurde: een historische rechtszaak tegen ABP.

Deze toenemende druk op meerdere fronten leidde ertoe dat ABP publiekelijk aankondigde dat ze uit fossiele bedrijven

stappen: een enorme overwinning. Dit betekent dat in het eerste kwartaal van 2023 al hun belangen in producenten van fossiele brandstoffen, die meer dan 15 miljard euro bedragen, verkocht zullen zijn. Dit besluit heeft veel media-aandacht gekregen – inclusief onze reactie – en heeft een enorm effect op de pensioensector en de financiële wereld. We horen al van andere pensioenfondsen die overwegen het voorbeeld van ABP te volgen.

Een geweldige erkenning van ons werk was de eerste plaats voor ABP Fossielvrij in de Trouw Duurzame 100, een toonaangevende ranglijst voor invloedrijke duurzaamheidsinitiatieven van dagblad Trouw. Ook Reclame Fossielvrij (nummer 3) en Den Haag Fossielvrij (nummer 16) schitterden op deze lijst.

Dit is een greep uit onze acties in 2021:

- × Met maandelijkse online meet-ups verbonden we pensioendeelnemers en onze beweging met elkaar, en deelden we vaardigheden en informatie.
- × Honderden leraren, ambtenaren en jongeren kwamen samen tijdens de "Duurt te lang"-demonstratie op 25 juni 2021.
- × Met de actie 'Niet hier, niet daar, nergens en nooit meer' vroegen we aandacht voor verwoestende frackingpraktijken in Vaca Muerta, Argentinië en riepen we ABP op om te stoppen met het financieren van fracking.
- × We organiseerden het ABP-beraad op 11 september 2021 om pensioendeelnemers bij onze rechtszaak te betrekken en collectief te besluiten om ABP voor de rechter te dagen. Het was een groot succes met meer dan 100 deelnemers, zowel online als offline, en een overweldigende positieve respons om de rechtszaak te starten. Die avond waren we op tv bij Kassa om onze plannen te delen.
- × We hebben meerdere onderzoeken gedaan naar het beleid, stemgedrag en fossiele investeringen van ABP. We [ontdekten](#) dat ABP zijn macht op aandeelhoudersvergaderingen niet gebruikt en tegen de meeste klimaatresoluties bij fossiele bedrijven stemt. We hebben ook het onderzoeksinstituut 'Global SWF' opdracht gegeven om de winst van de beleggingsportefeuille van ABP te onderzoeken, met als [conclusie](#) dat het kapitaal van ABP 25 miljard euro groter had kunnen zijn als het in 2016 had gedivesteed in fossiele brandstoffen. Meerdere media berichtten hierover. We schreven ook een [discussiestuk](#), waarin we alle argumenten van ABP om te blijven investeren in fossiele brandstoffen samenvatten met tegenargumenten en redenen waarom hun investeringsbeleid niet echt zinvol is.
- × We organiseerden samen met Greenpeace en Extinction Rebellion een actie op de dag van Shell's aandeelhoudersvergadering. En we hebben de directe acties (veelal sit-ins) gericht op ABP van pensioendeelnemers die actief zijn bij Extinction Rebellion ondersteund met sociale media en communicatiewerk.

What's next?

We houden het momentum in de financiële sector vast en lanceren twee nieuwe campagnes, gericht op de ING Bank en luchtvaartmaatschappij KLM. De succesvolle methodes die we hebben ontwikkeld bij de ABP Fossielvrij-campagne

vormen hierbij onze blauwdruk. Ook blijven we ABP natuurlijk scherp in de gaten houden en voeren we samen met onze collega's van Groen Pensioen de druk op pensioenfonds PFZW (na ABP de grootste van Nederland) verder op.

Demonstratie 'Duurt te lang' voor een fossielvrij ABP in Amsterdam, juni 2021. Foto: Laura Ponchel

'Feestje' als kritiek op het duurzaamheidsbeleid van ABP, mei 2021. Foto: Laura Ponchel

Feest na overwinning ABP Fossielvrij in Amsterdam, oktober 2021. Foto: Laura Ponchel

Felix van Vugt tijdens de demonstratie 'Duurt te lang' voor een fossielvrij ABP.
Foto: Marianna van der Stel

Het geeft mij hoop en vertrouwen dat we met burgermacht echt verschil kunnen maken.

Kun je jezelf voorstellen?

Mijn naam is Felix van Vugt. Ik ben geboren in 1977 (bij 333 ppm) en woon in Utrecht. Mijn partner Marijn, een goede vriendin en ik zijn samen de trotse ouders van Willem (3,5 jaar). Ik werk als lerarenopleider bij de Hogeschool Utrecht.

Waarom ben je in actie gekomen bij ABP Fossielvrij?

Ik maak mij al lange tijd zorgen over gevaarlijke klimaatverandering en heb in mijn persoonlijke leven allerlei keuzes gemaakt om mijn voetafdruk zo klein mogelijk te maken. Toen ik erachter kwam dat ik via mijn pensioen noodgedwongen bijdraag aan de fossiele industrie, werd ik woest. Die boosheid heb ik omgezet in actie.

Wat heb je precies gedaan?

Eerst heb ik ABP zelf een mail gestuurd, maar de reactie was teleurstellend. Na wat zoekwerk kwam ik uit bij ABP Fossielvrij. Zij gingen toevallig net hun ABP Fossielvrij campagne intensiveren. Ik ben toen een lokale groep begonnen, Fossielvrij Hoger Onderwijs Utrecht, met als inzet om onze besturen zich te laten uitspreken. We gingen eerst met hen in gesprek, maar al snel bleek dat het voor hen 'te politiek gevoelig lag' om zich publiekelijk uit te spreken. Daarom zijn we een petitie gestart, begeleid door een campagne op sociale media, met ambassadeurs, opinieartikelen en een youtubefilmpje dat viral ging. Hierdoor zaten we in no time aan de 1.500 handtekeningen. Meerdere bestuursleden spraken zich op persoonlijke titel uit. Helaas heeft geen van de besturen zich publiekelijk uitgesproken. Ik vermoed dat ze dat wel hebben betreurd toen ABP uit fossiel stapte. Ze hadden bij de voorhoede kunnen zitten, zoals de Hogeschool van Amsterdam en de Universiteit van Maastricht wel hebben gedaan.

Naast de lokale Utrechtse groep ben ik ook betrokken geweest bij de landelijke campagne van Fossielvrij NL gericht op ABP. Zo heb ik meegeholpen met de organisatie van de demonstratie in juni 2021 voor het ABP-gebouw en met de voorbereiding van de rechtszaak tegen ABP. Via Extinction Rebellion ben ik ook betrokken geweest bij een vreedzame bezetting van de ABP-lobby.

Wat doet het campagnesucces met jou?

Het nieuws van de uitstap door ABP kwam voor mij als een grote verrassing. Ik had me mentaal voorbereid op een nog veel langere strijd. Ik was die dag extatisch van vreugde. Ik heb mijn collega's gevraagd of ik de lessen en mijn studenten aan hen over kon laten en ben naar Amsterdam gegaan, naar het ABP-kantoor, om het nieuws te vieren met mijn mede-activisten. Het voelt alsof we op een kantelpunt zitten, net als bij de uitspraak in de klimaatzaak tegen Shell. Deze successen versnellen de uitfasering van fossiel. Het geeft mij hoop en vertrouwen dat we met burgermacht echt verschil kunnen maken. Dat smaakt naar meer en daarom ben ik nu betrokken bij de ING Fossielvrij campagne.

Hiske Arts met Marianna van der Stel en Liset Meddens bij het feest na de overwinning van ABP Fossielvrij in Amsterdam, oktober 2021. Foto: Laura Ponchel

Na het grootste pensioenfonds moet nu ook de grootste bank stoppen met het financieren van fossiel.

Kun je jezelf voorstellen?

Ik ben Hiske Arts (42) en woon met mijn man en drie kinderen in Utrecht. Jarenlang heb ik me grote zorgen gemaakt over de klimaatcrisis. Een paar jaar geleden besloot ik mijn angsten hierover in de ogen te kijken en me actief in te gaan zetten voor verandering. Zo kwam ik in 2020 bij Fossielvrij NL terecht als campagnecoördinator van de ABP Fossielvrij campagne.

Wat denk jij dat de sleutel tot succes was in de ABP Fossielvrij campagne?

Het grote succes was dat er zoveel mensen waren, die op hun eigen manier druk uitoefenden op ABP. Met acties, brieven en serieuze gesprekken. De druk kwam van alle kanten, van ambtenaren, docenten, medewerkers van de Waterschappen en hoogleraren. Van individuele deelnemers, en vanuit de koepels waar ABP mee overlegt. Tegelijkertijd werd de urgentie voor ABP

steeds duidelijker, doordat ook de klimaatrapporten van het IPCC lieten zien dat we een radicale omslag nodig hebben, en er geen ruimte is voor nog meer fossiele projecten.

Je bent nu met de volgende campagne bezig. Welke lessen neem je mee?

Na het grootste pensioenfonds moet nu ook de grootste bank stoppen met het financieren fossiel. Met de campagne #INGFossielvrij richten we ons daarom nu op ING. Bij ABP merkten we dat veel mensen in actie kwamen omdat ze waren verbonden met ABP en daar ook niet weg konden. Daarom voelden mensen een grote verantwoordelijkheid om mee te helpen om te zorgen dat ABP hun pensioengeld anders en duurzamer ging investeren.

Bij ING is dat eigenlijk ook zo: mensen kunnen niet weg. Je kunt wel zelf van bank veranderen, maar ondertussen blijft het geld dat je naar de Belastingdienst overmaakt naar ING gaan. Net als je donatie aan sommige goede doelen en je contributie bij verenigingen of sportclubs. En misschien bankiert je werkgever of school ook wel bij ING. Zo komt ons geld alsnog bij fossiele projecten terecht. Om de ING Fossielvrij-campagne te laten slagen, is het belangrijk dat mensen gaan zien dat het belangrijk is dat zij zich uitspreken. Net zoals zoveel mensen bij ABP hebben gedaan.

De Fossilvrij Beweging

RECLAME FOSSIELVRIJ

Het initiatief voor een verbod op fossiele reclame gaat heel Europa rond.

Reclame Fossilvrij is een zelfstandige campagnegroep onder de paraplu van Fossilvrij NL, die haar eigen fondsen werft. In oktober 2019 startte deze groep met een ambitieuze missie: een verbod op fossiele reclame en marketing in heel Nederland. Net als ook tabaksreclames verboden zijn. Want momenteel kan de fossiele industrie ons misleiden en verleiden om alles bij het oude te laten met hun greenwashing en marketing, waarmee fossiele reclame een belangrijk obstakel is in de transitie. Als het lukt om een verbod op fossiele reclame te krijgen, zou dit bovendien een belangrijke bijdrage leveren aan het ontmantelen van de sociale legitimiteit van fossiele bedrijven.

Reclame Fossilvrij loopt mee met de Klimaatmars in Amsterdam, november 2021

Wat gebeurde er in 2021?

Maar liefst zes partijen hadden dit jaar een ban op fossiele reclame in hun landelijke verkiezingsprogramma staan. Daarnaast hebben inmiddels zes Nederlandse steden besloten om fossiele reclame uit het straatbeeld te weren. Reclame Fossilvrij lanceerde de Social Tipping Point Coalitie om de overheid aan te sporen een strategie te ontwikkelen rondom 'Social tipping points': snelle maatschappelijke en economische veranderingen die de menselijke broeikasgasuitstoot snel aanzienlijk verminderen. De brief hierover aan de formateur haalde de voorpagina van Trouw.

Reclame Fossilvrij stond op de derde plaats in de Trouw Duurzame 100 en greep dat aan om de krant op te roepen geen fossiele advertenties meer te plaatsen. Er volgde een goed gesprek met de hoofdredacteur en de directeur van DPG Media over een einde aan fossiele reclame in de media. De hoofdredacteur sprak zich daarna publiekelijk uit tegen fossiele advertenties in Trouw.

Rijksmuseum Boerhaave stopte na protesten met hoofdsponsor Shell. Het oliebedrijf werd bovendien op de vingers getikt door de Reclame Code Commissie vanwege hun misleidende advertenties over CO₂-neutraal rijden voor 1 cent per liter. Deze zaak was aangespannen in opdracht van onder andere Reclame Fossilvrij.

De strijd tegen fossiele reclame en sponsoring ging internationaal met een Europees burgerinitiatief dat voortbouwt op het campagnewerk van Reclame Fossilvrij. Op naar de 1 miljoen Europese handtekeningen!

Reclame Fossilvrij roept dagblad Trouw op te stoppen met fossiele reclame tijdens de uitreiking van de Trouw Duurzame 100. Foto: Marianna van der Stel

What's next?

Reclame Fossilvrij helpt Fossilvrij NL bij de rechtszaak tegen KLM vanwege hun misleidende reclames over duurzaam vliegen. Ook gaat de lobby voor een wet die fossiele reclame verbiedt onvermoeibaar door, net als het stimuleren van gemeenteraden om moties over fossiele reclame in te dienen. De druk op Shell blijft hoog met een nieuwe klacht bij de Reclame Code Commissie.

FOSSIL FREE CULTURE NL

Wéér succes:
NEMO verbreekt de banden met Shell!

Kunstenarscollectief Fossil Free Culture NL heeft sinds 2016 als missie om een einde te maken aan de fossiele sponsoring van culturele instellingen. Met krachtige, creatieve performances gaan ze te werk om de banden tussen culturele instellingen en de fossiele industrie te breken, met het doel om de sociale legitimiteit (*social license to operate*) af te laten brokkelen.

En in die missie zijn de kunstenaars enorm succesvol: een voor een gaan ze de culturele instellingen af tot hun eisen zijn ingewilligd. In 2018 lukte het om de druk op het prominente Van Gogh Museum zo op te bouwen dat ze hun sponsorcontract met Shell opzegden. In 2020 verbrak het Concertgebouw de banden met Shell.

Wat gebeurde er in 2021?

Na meerdere performances van kunstenaars van Fossil Free Culture heeft het Amsterdamse museum NEMO de 90 jaar oude banden met Shell stilletjes verbroken. Daarmee is de

culturele sector van Amsterdam bijna volledig 'bevrijd' van directe fossiele sponsoring. Natuurlijk werd de NEMO-overwinning gevierd met een performance naast het museum.

Daarnaast is Fossil Free Culture van start gegaan met de 'Disobedient Art School' om meer mensen te trainen op het snijvlak van kunst en activisme. Met een dekoloniaal educatieprogramma wil Fossil Free Culture ongeremde creativiteit losmaken en ongehoorzame kunst aanmoedigen. De rollen van leerling en leraar staan hierbij niet vast, het leren is een collectieve activiteit. De school zal intersectionele solidariteit vergroten en onze kennis hiervan verdiepen.

What's next?

Fossil Free Culture richt zich in 2022 op de banden tussen het Groninger Museum en GasTerra en Gasunie. Hiervoor is met lokale kunstenaars de groep FFC Groningen opgericht.

Foto's boven en rechts: Performance van Fossil Free Culture over de schade die Shell wereldwijd aanricht voor het NEMO Museum in Amsterdam, juni 2021. Foto: Laura Ponchel

ANDERE GROEPEN IN DE FOSSIELVRIJ BEWEGING

AMSTERDAM FOSSIELVRIJ

Zet zich in voor het behalen van de Amsterdamse klimaatambities en de transitie naar een duurzame economie. Actief sinds 2015.

DEN HAAG FOSSIELVRIJ

Met aanstekelijke en verrassend effectieve campagnes spoort Den Haag Fossilvrij de gemeente Den Haag aan tot ambitieus klimaatbeleid. Bereikte in 2021 de 16de plaats in de Trouw Duurzame 100. Actief sinds 2016.

NIJMEGEN FOSSIELVRIJ

Voert actie in Nijmegen om de banden tussen de gemeente en de universiteit en Shell (en andere fossiele bedrijven) te verbreken. Zette zich in 2021 in om te zorgen dat de Nijmeegse instellingen voor hoger onderwijs druk uitoefenden op ABP. Actief sinds 2016.

UTRECHT FOSSIELVRIJ

Zette in 2021 druk op de Gemeente Utrecht om zich uit te spreken tegen de fossiele investeringen van ABP. (Opnieuw) actief sinds 2021.

FOSSIL FREE FEMINISTS

Een collectief van jonge feministen die de klimaatcrisis en het patriërchaat samen bestrijden. Actief sinds 2019.

FOSSIELVRIJ ONDERWIJS

Stelt de (groeierende) invloed van de fossiele industrie op (basis)scholen aan de kaak. Fossilvrij Onderwijs behaalde samen met Extinction Rebellion Leiden een mooie overwinning toen het Rijksmuseum Boerhaave de relatie met Shell stopte. Actief sinds 2017.

FOSSIELVRIJ HOGER ONDERWIJS UTRECHT

Riep de bestuurders van het hoger onderwijs in Utrecht op druk uit te oefenen op pensioenfondsen ABP om te divesteren uit de fossiele sector. Actief sinds 2020.

HVA FOSSIELVRIJ

Riep de bestuurders van de Hogeschool van Amsterdam op druk uit te oefenen op pensioenfondsen ABP. Was de aanjager van een breed gedragen oproep van Amsterdamse publieke instellingen die ABP vroegen om te stoppen met fossiele investeringen. Actief sinds 2020.

UVA FOSSIELVRIJ

Voerde actie voor de ABP Fossilvrij campagne op de Universiteit van Amsterdam. (Opnieuw) actief sinds 2021.

RIJKSAMBTEAREN VOOR EEN FOSSIELVRIJ ABP

Zette een petitie op van rijksambtenaren voor een fossilvrij ABP-pensioen. Publiceerde een opiniestuk hierover. Actief sinds 2020.

PNO MEDIA FOSSIELVRIJ

Voert campagne voor een fossilvrij PNO Media pensioenfonds. Actief sinds 2021.

Met een projectie op het Maagdenhuis in Amsterdam protesteren we tegen ABP's investeringen in fracking in Argentinië. Foto: Laura Ponchel

Docenten, onderzoekers en ambtenaren in actie tijdens de 'Duurt te lang' demonstratie voor een fossilvrij ABP, juni 2021. Foto: Laura Ponchel

Fossilvrij Hoger Onderwijs Utrecht. Foto: Gerian Alofs

Fossielvrij binnen de klimaatbeweging

Duizenden mensen gingen de straat op met het Klimaatalarm en de Klimaatmars.

Fossielvrij NL heeft altijd al een sterke, verbindende en ondersteunende rol gespeeld in de Nederlandse klimaatbeweging. We vinden het belangrijk steun te bieden aan startende klimaatiniciatieven, en te zorgen voor verbinding tussen grotere milieu-NGO's als Milieudefensie en Greenpeace, en grassrootsgroepen zoals Extinction Rebellion NL. We hebben goede connecties met en begrip voor beide groepen, en onze rol is daarom essentieel om effectieve samenwerking mogelijk te maken. Bovendien helpen we de beweging richting te geven.

Klimaatstaking in Utrecht van de jongeren van Fridays for Future, september 2021. Foto: Marianna van der Stel

De grootste Klimaatmars ooit in Amsterdam, november 2021. Foto: Laura Ponchel

Op 6 november 2021 organiseerden we de grootste Nederlandse Klimaatmars ooit, met meer dan 40.000 aanwezigen. Fossielvrij NL initieerde een specifiek blok van de demonstratie gericht op een einde aan fossiele financiering en onze directeur Liset Meddens hield een krachtige toespraak op het podium voor een zeer betrokken publiek. De toezegging van premier Rutte om te stoppen met het zekeren van fossiele projecten in het buitenland was een belangrijk resultaat van de Klimaatmars.

In meer dan 40 steden door heel Nederland klinkt het Klimaatalarm, maart 2021. Foto: Laura Ponchel

Groen beleggen

Fossielvrij NL werkt samen met Groen Pensioen, Both ENDS en een brede coalitie van Nederlandse NGO's aan groen en fossielvrij beleggen. Groen Pensioen was voorheen de pensioengroep van Fossielvrij NL en is later een zelfstandig initiatief geworden. Waar Fossielvrij NL pensioenfondsen ABP als speerpunt had, werkt Groen Pensioen samen met andere deelnemers van pensioenfondsen. Ze richten zich met name op pensioenfondsen voor zorgpersoneel (waaronder PFZW).

Klimaatmars 2021. Foto: Laura Ponchel, Klimaatcrisis Coalitie

Klimaatzaak Shell gewonnen!

Samen met Milieudefensie, Greenpeace NL, ActionAid, de Waddenvereniging, Jongeren Milieu Actief en BothEnds en 17.000 burgers begonnen we de Klimaatzaak tegen Shell in 2018. In mei 2021 dwong de rechter Shell om in 2030 45% minder CO₂ uit te stoten, ten opzichte van 2019. Voor het eerst in de geschiedenis wordt van een vervuילend bedrijf geëist dat het stopt met het veroorzaken van gevaarlijke klimaatverandering.

Mede-eisers in Den Haag vlak voor de uitspraak van de rechter in de klimaatzaak tegen Shell. Foto: Bart Hoogveld

Brief aan financiële instellingen

In juli 2021 stuurde een brede coalitie van NGO's als Milieudefensie, Greenpeace, PAX, Oxfam Novib en Fossielvrij NL een brief aan de belangrijkste financiële instellingen met de eis van krachtige klimaatmaatregelen en een uitfasering van fossiele brandstoffen, inclusief een dreigende rechtszaak als zij niet met geloofwaardige transitieplannen komen.

Internationale samenwerking: 350.org

We blijven nauw samenwerken met onze collega's in het Europese team van onze moederorganisatie 350.org en de wereldwijde organisatie. Net als wij richt het Europese team zich op fossiele financiering en banken, waardoor we elkaars werk goed versterken. Zo was onze ABP fossielvrij-viering onderdeel van 350.org's wereldwijde Defund Climate Chaos-dag.

Defund Climate Chaos straattekening in San Francisco, Verenigde Staten. Foto: Lewis Bernier

WAT GEBEURDE ER IN 2021?

Klimaatalarm en Klimaatmars

Sinds 2020 werken we hard aan het verstevigen en versterken van onze coalitie voor massamobilisaties: de Klimaatcrisis Coalitie. Vlak voor onze landelijke verkiezingen in maart 2021 organiseerden we het Klimaatalarm, samen met tien partners – waaronder Greenpeace, Fridays For Future, FNV, Extinction Rebellion, Oxfam en Milieudefensie.

De grootste Klimaatmars ooit met meer dan 40.000 mensen in Amsterdam, november 2021. Foto Muzi: Ndiweni

FONDSENWERVING

In 2021 hebben we volop ingezet op diversifiëring van institutionele fondsen en online fondsenwerving, om een gezonde financiële basis te hebben voor de komende jaren. En dat werpt z'n vruchten af: de crowdfunding in maart 2020 voor het voortbestaan van de organisatie werd gesteund door ruim 1.100 mensen en leverde 37.000 euro op.

Het aantal maandelijkse donateurs loopt op naar meer dan 200 eind 2021. In 2022 blijven we inzetten op het verhogen van het aantal maandelijkse donateurs, want daarmee kunnen we vooruit plannen en zijn we flexibel om nieuwe kansen aan te grijpen.

FINANCIËLE VERANTWOORDING

Balans per 31 december 2021

	31-12-2021		31-12-2020	
	€	€	€	€
ACTIVA				
VASTE ACTIVA				
Materiële vaste activa				
Inventarissen		836		1.229
VLOTTENDE ACTIVA				
Vorderingen				
Handelsdebiteuren	50		155	
Overige vorderingen en overlopende activa	20.172		19.439	
		20.222		19.594
Liquide middelen		160.425		100.419
Triodos NL12TRIO0391143980				
		181.483		121.242
PASSIVA				
STICHTINGSVERMOGEN				
Overige reserve		48.401		32.015
KORTLOPENDE SCHULDEN				
Schulden aan leveranciers handelskredieten	20.420		8.837	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	3.399		5.276	
Kortlopende overige schulden en overlopende passiva	109.263		75.114	
		133.082		89.227
		181.483		121.242

In maart 2021 liep formeel de subsidie af van de Postcode-loterij. Door de coronacrisis hadden sommige activiteiten vertraging opgelopen, en daarom hebben we uitstel aangevraagd en gekregen voor een laatste deel. Om na afloop hiervan niet langer afhankelijk te zijn van één partij, hebben we in 2021 aanvragen gedaan bij Patagonia, Grassroots en Oil Change International. Deze zijn gehonoreerd. Tot slot konden we ook rekenen op een bijdrage van 350.org. In 2021 is ook een aanvraag ingediend bij The Sunrise Project en deze is gehonoreerd, maar deze financiering gaat in vanaf 2022.

Staat van baten en lasten over 2021

	2021	Begroting 2020	2019
	€	€	€
Baten			
Subsidies van andere organisaties	203.084	172.177	314.813
Bijdrages deelnemers aan trainingen	2.681	–	–
Donaties	85.895	70.000	25.007
	291.660	242.177	339.820
Lasten			
Personeelskosten	161.761	153.780	177.138
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	393	–	199
Overige organisatiekosten	113.120	61.395	166.016
	336.661	215.175	343.353
Som der bedrijfslasten			
	16.386	27.002	–3.533
Netto resultaat			
	16.386	27.002	–3.533
RESULTAATBESTEMMING			
Overige reserve		16.386	–3.533

Stichting Fossilvrij NL
Minahassastraat 1-110
1094 RS, Amsterdam
www.fossilvrij.nl